

Serkusten mahtava korvasienisaalis menossa myyntiin. Sienet kerätty Sotkamossa v. 1982. (SKS JPA. JPAK 57. 2024)
Kuva Antti Klemetti.

Sienihulluutta, ennakkoluuloja ja kaikkea siltä väliltä

MARJUT TURTIAINEN

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Arktiset Aromit ry keräsivät sienestystarinoita, -muistoja ja -kokemuksia järjestämällä muistitietokeruun 1.9.2023–31.1.2024. Keruu tuotti rikkaan ja monipuolisen aineiston, joka osoittaa selvästi, että sienet ja sienestys herättävät monissa ihmisissä vahvoja tunteuksia niin puolesta kuin vastaanakin.

Sienestämässä-muistitietokeruuseen saatiin yhteensä 98 vastausta. Noin 85 % vastaajista oli naisia. Vanhimmat olivat syntyneet 1920-luvulla ja nuorimmat 2000-luvun alkupuolella. Kirjoitusten lisäksi aineisto sisälsi 76 valokuvaa.

Tarpeellista lisäravintoa vai lehmänruokaa?

Aineisto tuo hyvin esille sienestyksen monet motiivit ja sienestyksen merkityksen eri aikoina eri ihmisille. Useimmissa tarinoissa kuvattiin, miten sieniä kerättiin omaa käyttöä varten. Etenkin sota-aikoina ja sen jälkeisinä vuosikymmeninä sienet olivat monissa perheissä merkittävä lisäravinnon lähde, 1950-luvulla syntynyt,

Pohjois-Savosta kotoisin oleva henkilö kirjoitti näin:

Motiivina sienestykselle oli lapsena tietysti se, kun ei sitä ruokaa ollut paljon tarjolla. Kaikki kävi, mitä luonnosta löydettiin. Avioliittoni alkuaikoinakin 70-luvulla elettiin niukasti ja käytiin paljon kalassa, marjassa ja sienestysreissuilla. (SKS JPA. Sienestämässä 31. 2023–2024)

Mutta tämä ei kuitenkaan ole koko totuus. Kirjoituksesta kävi myös ilmi, että kaikki eivät ole osanneet tai halunneet käyttää sieniä ravinnokseen, vaikka niistä olisi ollut niukkoina aikoina suurta hyötyä. Tällaista tilannetta kuvasi eräs toinen henkilö, joka kertoi 1800-luvun lopulla syntyneestä mummostaan seuraavasti:

Aidinpuoleinen mummoni (syntynyt 1897) kasvoi hyvin köyhässä perheessä mäkitupalaisina maalla. He näkivät ajoittain jopa nälkää... Vaikka mummoni äiti tiesi paljon lääkekasveja ja keräsi marjoja metsästä, sieniä hän ei tuntenut. Ehkäpä siksi mummonikaan ei koskaan edes maistanut mitään sieniruokia. (SKS JPA. Sienestämässä 11. 2023–2024)

Monissa tarinoissa vilahtelivat myös sanat "lehmänruoka", "poronruoka" ja "madon lakit". Näin kirjoittivat henkilöt, jotka olivat kotoisin esimerkiksi Lapista, Pohjanmaalta tai Keski-Suomesta. Itäsuomalaisten kirjoituksissa näitä sanoja ei esiintynyt, mikä sinänsä ei ole yllätys, sillä Itä-Suomessa sienestyskulttuuri on perinteisesti ollut vahva ns. tavallisen kansan keskuudessa (esim. Turtiainen 2023).

Myyntipöimintää

Lähes 20 % vastaajista kertoi sienten keräämisestä myyntiä varten. Tyypillisesti sieniä kerättiin myyntiin kotitarvepoiminnan ohella. Sienten myyntipöiminnan perimmäisenä motiivina oli luonnollisesti lisätienestien hankkiminen, mutta joitakin tarinoita lukiessa tuli tunne, että motiivina oli ennemminkin poimimisen ilo kuin rahan tarve.

Yksi esimerkki tällaisesta löytyi tarinasta, jossa nuori nainen kertoi kevään 2012 sieniretkestä poikaystävänsä ja tämän vanhempien kanssa:

Oli äärimmäisen lämmin toukokuun päivä, ja jopa kuuma, korvasieniä joka puolella. Kerättiin kaikki ihan hulluna. Farmariauton takakonttiin levitettiin pressu ja koreja käytiin tyhjentämässä kyytiin... Välillä syötiin eväitä ja päviteltiin ettei tämmöistä ole kukaan koskaan ennen nähnyt. Takakontti täynnä, tuleva anoppi buutamassa aukon toisella puolella barppovalle pojalleen: "älä enää kerää, ei mahdu mibinkään, lopeta jo!". (SKS JPA. Sienestämässä 67. 2023–2024)

Kotiin tultua korvasieniä arvioitiin olevan 80 kiloa. Sienet puhdistettiin ja keitettiin pihalla isossa kattilassa ja myytiin poikaystävänsä kummisedän pitämään ravintolaan.

Sienten lahjoittamista

Noin neljännes vastaajista mainitsi lahjoittaneensa sieniä ystävilleen tai tutuilleen. Usein sieniä annettiin eteenpäin, kun saalista oli kertynyt yli oman tarpeen. Muutama vastaaja kertoi pitävänsä sienestämisestä, muttei sienten syönnistä ja siksi he poimivat sieniä muille.

Joissain tapauksissa lahjoittaminen jäi kuitenkin pelkäksi aikomukseksi, kun sieniä ei haluttu ottaa vastaan. Tästä kertoi eräs henkilö, joka oli löytänyt synnyinseudultaan Sotkamosta erinomaisia suppilovahveropaikkoja ja kerännyt sieniä runsaanlaisesti – auton takakontin täyteen. Marraskuun alun päivä pimeni ja matkaa yöpaikkaan oli kymmeniä kilometrejä:

Soitin ajaessani serkulleni, baluaisivatko he suppilovahveroita. Yllätyin, kun hän sanoi, etteivät he käytä sieniä. Samoin sanoi veljen vaimo, kun poikakesin heillä tarjotakseni sieniä. Niinpä jatkaessani matkaa kirkonkylälle, soitin vielä tutulle kyläläiselle, joka suostui ottamaan vähän... Tarjosin suppilovahveroita sisaruksilleni, mutta hekään eivät halunneet. (SKS JPA. Sienestämässä 12. 2023–2024)

Viikonlopun jälkeen kotiin ajellessa sienisaalis oli edelleen auton kyydissä. Lähes kaikki suppilovahverot tulivat lopulta omaan käyttöön.

Sienikori täyttyy monenlaisista sienistä. (SKS JPA. JPAK 8. 2024)

Kuva Kaarina Heiskanen.

Aineettomia hyötyjä

Aineellisen hyödyn lisäksi monet kirjoittajat pitivät tärkeänä sienestyksen aineettomia hyötyjä, kuten virkistävyydestä ja terveyshyötyjä, joita saadaan paitsi luonnossa liikkumisen myös ravintorikkaan ja vähäenergisien saaliin myötä. Jotkut vastaajat kuvasivat, miten sienimetsässä mieli rauhoittuu ja verenpaine laskee. Jotkut toiset kokivat sienestyksen enemmänkin jännittäväksi seikkailuksi tai aarteensintäleikiksi.

Pidän sienestämisessä erityisesti hitaasta kävelystä metsässä sekä seurassa että itsekseen... Metsässä oleminen rauhoittaa sieluani ja siellä koen useimmiten itseni levolliseksi. (SKS JPA. Sienestämässä 25. 2023–2024)

Verenpaineeni ja abdistukseni alenevat, kun pääsen metsän kätköön sienten maailmaan. (SKS JPA. Sienestämässä 81. 2023–2024)

Sienestän, koska pidän siitä – se tuntuu aarteensintäleikiltä. On hauskaa opetella uusia sienilajeja. Sienestys on minulle ensisijaisesti mukava harrastus ja toisaalta mukava lisä ruokapöytäni. (SKS JPA. Sienestämässä 41. 2023–2024)

Sienestysretket ovat eräänlaista jännittävää metsästystä, löytyykö satoa vai pitääkö palata kotiin tyhjän korin kanssa. (SKS JPA. Sienestämässä 48. 2023–2024)

Sienihulluus

Eräs z-sukupolven edustaja kertoi saaneensa kipinän sienestykseen lapsuudessa, kun pääsi muutaman kerran isän mukana poimimaan suppilovahveroita. Myöhem-

>>>

Torvisientien ja kantarellien käsittelyä kuivuriin ja säilömistä varten syksyllä 2023. (SKS JPA. JPAK 22. 2024)
Kuva Tapio Heiskanen.

min teini-iässä tehdyt sieniretket sytyttivät innostuksen täyteen liekkiin:

Kaksi reissua isän ja poikaystävän kanssa tuli tehtyä, ja molemmilla kerroilla sienihulluus iski... Sienihulluuden tunnetilaa on vaikea kuvailla, jotenkin keskittyminen päättyi niin tiukasti sienien löytämiseen, että tunne on melkein jopa euforinen. En ole edes mikään todellinen harrastaja, vaan satunnainen innostuja. (SKS JPA. Sienestämässä 14. 2023–2024)

Mitä se "todellisen harrastajan" sienihulluus sitten oikein on? Miltä se tuntuu ja miten se ilmenee? Tästä kirjoitti useampikin vastaaja muun muassa seuraavasti:

Syksyisin minuun iskee sienihulluus. Se innostus, jota tunnen sieniä kohtaan, on kuin riippuvuus – sienten maailmaan on päästävä, sieniä on löydettävä! (SKS JPA. Sienestämässä 81. 2023–2024)

Sienestäminen on minulle eräänlaista hulluutta ja se alkaa iskeä siinä keväällä, kun lumi alkaa lähteä maasta... Joskus olen varannut myös sienilomapäiviä syksyyn tai mitä sitä kursailemaan: olen tainnut tehdä niin jo useamman vuoden! (SKS JPA. Sienestämässä 47. 2023–2024)

Siitä se sienestysinto jäi, ja paheni "sairaudeksi" vuosien mittaan... Lapseni, nyt jo aikuiset miehet, totesivat kerran isälleen lähtiessäni lähes pimeällä sienen, hakemaan herkkutatteja, mitkä jätin edellisenä iltana kasvamaan, että voi kun tulisi lunta ja tappaisi sienet, että äiti pysyisi kotona. (SKS JPA. Sienestämässä 93. 2023–2024)

Entä periytykö sienihulluus? Ja mitä tapahtuu, jos sattuu rakastumaan sienihulluun? Näitäkin pohdittiin.

Isäni tuo kotiin niin paljon sieniä, että äitini on joutunut jo välillä kieltämään... Mukavasti niitä onkin siitä liennyt meille lapsillekin, varsinkin ei-sienestävillekin sisaruksille. Tämä harrastusban ei siis automaattisesti periydy kaikille, vaan ainoastaan meille "metsäläisille", jotka tykkäämme maastossa tarpoa. Se on sitä sienihulluutta se. (SKS JPA. Sienestämässä 16. 2023–2024)

Tapasin ihmisen, joka on sienihullu. Sienihullu halusi viedä mut sieneen. Hän opetti mulle mustatorvisienet ja tatit... Musta tuntui että se koko ihminen suorastaan tuoksui sieniltä ja oli se varmaan jossain vaiheessa tottakin, kun siivottiin ja pannutettiin sieniä pakkaseen, tai tehtiin sienirisottoa tai -munakasta... Jos meen joskus naimisiin sienihullun kanssa, juhlissa täytyy olla sieniruokaa. Rakastan sienestämistä. (SKS JPA. Sienestämässä 90. 2023–2024)

Syksyn tuoksu

Joskus käy niin, että hyvinkin aktiivisen sienestäjän harrastus päättyy syystä tai toisesta. Näin kävi myös erälle vastaajalle, joka oli jo lapsesta asti ollut innokas sienestäjä ja oppinut keräämään hyvin monipuolisesti eri lajeja. Hänen tapauksessaan "sienestäminen kuoli pois" – kuten hän itse asian ilmaisi – muun perheen ennakokuulojen ja aikuiselämän kiireiden vuoksi.

Vaikka sienestys jäi, suhde sieniin on edelleen vahva. Erityisesti syksyisin sienet muistuttavat olemassaolostaan monin tavoin, esimerkiksi näin:

Jostakin syystä koen jopa mädäntyneen sienen bajun ja ulkonäönkin jollakin tapaa miellyttävänä – sinänsä paha baju ja ruma ulkonäkö kertoo siitä, että myös itiöemä on osa luonnon kiertokulkua ja on kohdannut olemassaolonsa päätepisteen. Minusta mädäntyneen sienen baju myös kuuluu osaksi syksyisen metsän tuoksumailmaa. (SKS JPA. Sienestämässä 96. 2023–2024)

Lopuksi vielä hieno katkelma tarinasta, jonka kirjoittaja voisi hyvinkin luonnehtia "sienihulluksi", vaikkei hän itse juuri tuota ilmaisua käyttänytkään. Tarinan useammassakin kohdassa kerrottiin, miten sieniä oli kerätty "ihan hulluna". Kirjoittajan sieni-innostuksesta kertoo myös se, että hänelle sienestäminen on "sienessä juoksemista". Ei siis ihme, että jälkikasvulla oli kysyttävää:

Sienikuivuri hurisi kolmatta päivää viime syksynä, lapsi tuli koulusta kotiin ja totesi "pitääkö meillä syksyisin aina baista tältä?". Palasin omaan lapsuusmuistooni rouskujen hajusta... "Kyllä pitää, se on syksyn tuoksu." (SKS JPA. Sienestämässä 67. 2023–2024)

Tähän vastaukseen monen sieni-ihmisen on varmasti helppo yhtyä.

Lisätietoa ja -lukemista

Turtiainen, M. 2023: Sienten poimintaa idässä ja muualla Suomessa. Vähäisiä lisää -blogi 8.12.2023. <https://www.finlit.fi/ajankohtaista/blogi/sienten-poimintaa-idassa-ja-muualla-suomessa/>

marjut.turtiainen@arktisetaromit.fi

MMT Marjut Turtiainen on Arktiset Aromit ry:n asiantuntija, jonka sydäntä lähellä ovat monet luontoon liittyvät harrastukset, kuten marjastus, sienestys, retkeily ja polkujuoksu.

